

insatser & risk- skyddsbedömningar för våldsutsatta barn

Presentation Socialdepartementet 2015-09-22

Anders Broberg
Professor i klinisk psykologi
Psykologiska institutionen
Göteborgs Universitet
Anders.Broberg@psy.gu.se

Kjerstin Almqvist
Professor i medicinsk psykologi
Institutionen för sociala och
psykologiska studier
Karlstads universitet
Kjerstin.Almqvist@kau.se

Våra forskningsrapporter

- Stöd till barn som bevittnat våld mot mamma – Resultat från en nationell utvärdering**
Anders Broberg, Kjerstin Almqvist, Linnéa Almqvist, Ulf Axberg Åsa K Cater, Maria Eriksson, Anna Forssell, Karin Grip, Clara Iversen & Ulrika Sharifi.
Rapport Göteborgs universitet (2011) ISBN 978-91-633-9122-4
- Stöd till mammor som utsatts för våld av en manlig partner – Resultat från en nationell utvärdering**
Karin Grip & Anders Broberg, *Rapport Göteborgs universitet (2013) ISBN 978-91-637-2605-7*
- iRisk – Utveckling av bedömningsinstrument och stödinsatser för våldsutsatta barn.**
Anders Broberg, Kjerstin Almqvist, Petra Appell, Ulf Axberg, Åsa Cater, Helena Draxler, Maria Eriksson, Karin Grip, Fredrik Hjärthag, Ole Hultmann, Clara Iversen & Karin Röbäck de Souza. *Rapport Göteborgs universitet (2015) ISBN 978-91-637-8559-7*

Doktorsavhandlingar

Karin Grip (2012). *The Damage Done – Children Exposed to Intimate Partner Violence and their Mothers – Towards empirically based interventions in order to reduce negative health effects in children.* Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet

Anna Georgsson Staf (2013). *"I try to think about something else": Children's understanding of their situation and well-being when having experienced intimate partner violence.* Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet

Clara Iversen (2013). *Making Questions and Answers Work: Negotiating Participation in Interview Interaction.* Sociologiska institutionen, Uppsala universitet

Ole Hultmann (2015). *Child Psychiatric Patients Affected by Intimate Partner Violence and Child Abuse.* Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet

Bakgrund

- Socialstyrelsen gav 2007 Göteborgs universitet i uppdrag att utvärdera olika interventionsmetoder som används i Sverige
- Utvärdering genomfördes 2008 – 2011
- Insatser riktade direkt till barnen gav positiva effekter på barnens psykiska hälsa, men effekten var **liten eller måttlig**
- Många barn hade när insatsen var avslutad **fortsatt stora svårigheter** och behov av behandling
- Forskargruppen identifierade olika områden där kunskapen behövde fördjupas (Broberg m fl., 2011 & Grip & Broberg, 2013)
- Socialstyrelsen gav förslag till Regeringen

Uppdraget från SoS 2012-2014

Utveckla och pröva metoder för för våldsutsatta barn rörande:

- kartläggning av förekomst av våld
- risk-/skyddsbedömning
- insatstrappa
- stödinsatser
- Uppdraget utgör en del av ett uppdrag från regeringen till Socialstyrelsen (SoS dnr 33358/2012)
- Uppdraget slutrapporterades till Regeringen i juni 2015

Uppdraget har varit ett samarbete mellan Göteborgs (GU), Karlstads (KaU) och Örebro (ÖU) universitet, samt Mälardalens högskola (MDH)

Projektets tre delar

- Utveckling av **bedömningsinstrument** för kartläggning av våldsutsatthet, psykisk ohälsa, samt utveckling av metoder för insamling av uppgifter som underlag till risk-/skyddsbedömningar
- Utveckling av en modell för **"insatstrappa"** dvs. hur barn som levt med våld i sin familj ska få en insats som svarar mot barnets behov
- Införande och preliminär prövning av **interventioner** som i internationella studier visat sig ha god effekt för barn som bevittnat eller utsatts för direkt våld i sin familj

Deltagande praktiska verksamheter (alla tre projekten)

IFO: Malmö, Göteborg, Örebro, Hässleholm, Ronneby, Uppsala, Trollhättan, Karlstad, Kristinehamn, Ludvika och Kungälv.

BUP: Göteborg, Ronneby, Ludvika, Karlstad, Växjö, Trollhättan, Mariestad och Falköping

SäV: Kriscentrum/boende i Malmö, Göteborg och Stockholm. Brogården i Uppsala, Bojen i Göteborg, Utväg i Skövde och Göteborg, Tummen i Karlstad, Koncept Karin i Malmö.

I. Kartläggning av förekomst av våld i familjen och underlag för strukturerade risk-/skyddsbedömningar

Anders Broberg (projektledare) & **Ole Hultmann** Psykologi, GU
Karin Röbäck de Souza Socialt arbete, GU/MDH
Maria Eriksson Socialt arbete. MDH
Clara Iversen Sociologi, UU/MDH

Screening vs. rutinmässig kartläggning

Screening Alla i en viss grupp (t ex. kvinnor över 40) undersöks med avseende på riskfaktor/förstadium till en sjukdom (mammografi).

Undersökningen ger för den undersökta ny information

Rutinmässig kartläggning Att som en del av anamnesen fråga patienter/klienter om något (t ex. rökning/alkohol) av relevans för diagnostik & behandling (av hjärt-/kärlsjukdom).

Undersökningen ge INTE den undersökta ny information

Att fråga rutinmässigt eller på indikation

Rutinmässiga frågor innebär att

- handläggaren inte behöver överväga om eller förklara varför man frågar en viss individ,
- man vänjer sig vid att alltid fråga
- arbetsplatsen tvingas utveckla rutiner och ge utbildning och förutsättningar för att fråga

Att **fråga på indikation** innebär betydligt större risk för godtycke och utrymme för handläggares fördomar

Etiska överväganden

1. Avvägning mellan **personlig integritet** (föräldern) och **rätt till skydd och delaktighet** (barnet)
2. Betydelsen av att **känsliga frågor** ställs
 - på rätt sätt,
 - av rätt person
 - i rätt sammanhang

Fyra nivåer av information

Grundinformation: Basdatablad (< 5 minuter)

Rutinmässig kartläggning (skriftliga frågor om förekomst av våld mot förälder och/eller barn) (5 minuter)

Fördjupad kartläggning (skriftliga frågor om typ och omfattning av våld mot förälder och/eller barn) (10 – 30 minuter)

Risk-/skyddsintervju (underlag för bedömning av risk för fortsatt, förgrovat våld)

- Föräldraintervju
- Intervju med äldre barn & tonåringar
- Intervju med yngre barn

Vårt tillvägagångssätt I. Basdatatabladet

Fylls i av handläggare efter första kontakten med klienten (tid 3 – 5 minuter):

- Ålder och kön på barnet
- Anmälare/remittent
- Boende, vårdnad, umgänge och förälders civilstånd.
- Har VIF använts - om inte, vad är skälet till det
- Utslag på VIF?
- Fördjupad kartläggning?
- Fortsatt handläggning
- Tolkebehov? Språk?
- Risk-/skyddsbedömning aktuell?

I synnerhet uppgifter om boende och umgänge har varit väsentliga för rapporteringen och slutsatserna i projektet

Två sorters kartläggning

Rutinmässig

VIF (Våld I Familjen) 5 frågor om våld:

- Fysiskt våld mot föräldern
- Psykiskt våld mot föräldern
Senaste tre åren av nuvarande eller f d partner
- Upplevd otrygghet i relation till nuvarande eller f d partner
- Fysiskt våld mot barnet
- Psykiskt våld mot barnet

Tar max 5 minuter att fylla

Om utfall på VIF, fördjupad kartläggning

Fördjupad

CTS-B 8 frågor om typ och omfattning av våld mot föräldern och i vilken utsträckning barnet bevitnat detta

VMB (Våld Mot Barnet)

17 frågor om våld riktat direkt mot barnet

Tar 15 – 20 minuter att fylla i

Ger, tillsammans med basdata-blad, underlag för beslut om risk-/skyddsintervju

RESULTAT

1. Nya ärenden under perioden och basdatatablad

Verksamhet	Antal nya ärenden (per år)	Antal basdatatablad	Måluppfyllelse i procent
IFO	8 214	1 489	18
BUP total	957	214	22
SÄV total	936	486	52
Total	10 107	2 189	

15

OM basdatatabladet fyllts i

Rutinmässig kartläggning i 43 % av ärendena inom IFO och 79 % av ärendena inom BUP

Fördjupad kartläggning (om utfall på rutinmässig kartläggning) drygt 50 % inom IFO & 33 % inom BUP

Risk-/skyddsintervju (om utfall på fördjupad kartläggning och boende/umgänge med den våldsutövande vuxne)

- Föräldrantervju (BUP 0, IFO 8, SÄV 55)
- Intervju med äldre barn & tonåringar (BUP 0, IFO 2, SÄV 10)
- Intervju med yngre barn (BUP 0, IFO 1, SÄV 16)

16

Resultat av svaren på VIF

- Mammor rapporterade våldsutsatthet dubbelt så ofta som pappor inom IFO och tre gånger så ofta som pappor inom BUP.
- Våld direkt mot barnet rapporterades under 10 % av fallen av föräldrar.
- Om föräldern själv hade utsatts för våld, uppgav var tredje förälder att också barnet utsatts varit för våld av samma förälder

17

Fysiskt och psykiskt våld mot föräldern

- Det fysiska och psykiska våldet mot förälder hade oftast förekommit inom det senaste året.
- Om föräldern hade utsatts för psykiskt våld hade hen i fyra femtedelar av fallen också utsatts för fysiskt våld.
- Otrygghet gentemot en nuvarande partner var ovanligt (pappor 1 % och mammor 5 %) men vanligare gentemot en före detta partner (pappor 7 % och mammor 13 %).
- En tredjedel av föräldrarna på IFO och en femtedel på BUP angav våldsutsatthet eller otrygghet.

18

Våld mot mamma inom IFO och BUP (CTS-B)

- Åtta av tio angav fysiskt våld
- Nio av tio angav psykiskt våld
- Tre av tio angav sexuellt våld
- De flesta uppgav att våld förekommit under det senaste året

Om utfall på rutinmässig kartläggning så visade den fördjupade kartläggningen nästan alltid förekomst av allvarligt våld

19

Våld mot barn från mammas partner - inom IFO och BUP (VMB)

- Fyra av tio angav fysiskt våld
- Fyra av tio angav psykiskt våld
- 6 % angav sexuellt våld
- De flesta uppgav att våld förkommit under det senaste året

Om utfall på rutinmässig kartläggning så visade den fördjupade kartläggningen förekomst av allvarligt våld i i ungefär hälften av ärendena

20

Våld mot barn från föräldrarnas partner - inom SÄV (VMB)

- Fem av tio angav fysiskt våld
- Sju av tio angav psykiskt våld
- 2 av tio angav sexuellt våld
- Tre av tio angav annan typ av våld
- De flesta anger våld inom det senaste året

Barn till mammor som har kontakt med SÄV har oftast också själva varit utsatta för våld

21

Sammanfattning kartläggning

- Den största stöttestenen är att få verksamheterna att fylla i basdatabladet, vilket är en ren organisationsfråga.
- VIF utfall på mellan en femtedel (BUP) och en tredjedel (IFO) av de tillfrågade
- VIF "träffar rätt" – höga nivåer av våld rapporteras på den fördjupade kartläggningen. Många barn träffar den våldsutövande.
- Risk-/skyddsbedömningar är relevanta att göra i 10 -15 % av alla nya ärenden inom IFO och BUP – och i nästan alla ärenden inom SÄV.

22

Slutsats rutinmässig kartläggning

Inom verksamheter där

- det förväntade utfallet klart överstiger normalbefolkningens
- den efterfrågade informationen har stor betydelse för behandling/handläggning av ärendet
- information ges om skälet till kartläggningen
- kartläggningen genomförs på ett professionellt och etiskt godtagbart sätt
- överstiger fördelarna med kartläggningen klart nackdelarna

Risk-Skyddsintervjuer

Kartläggning av våldet och dess mekanismer (ensidigt vs. Dubbelriktat, typ av våld etc.)

Vårdnads-/umgängessituationen – typ och omfattning av barnets kontakt med den våldsutövande föräldern

Ansvar för våldet – OBS att försoning & förlåtelse förutsätter att den som felat tar på sig skulden för det som skett

Säkerhetsplanering – OBS att kvinnor kan vara beredda att "förlåta och gå vidare" p gr a rädsla, för egen del eller för att förlora barnen, snarare än p gr a önskan om en fortsatt relation

Risk-/Skyddsbedömning En process i flera steg

Kartläggning av typ och omfattning av våldet baserat på boendeföräldrarnas uppgifter

Beslut om barnskyddsutredning för att möjliggöra samtal med barnet

Halvstrukturerade intervjuer kompletterade med frågeformulär för att samla information som underlag för en risk-/skydds-bedömning

Risk-/skyddsbedömning – sammanvägning av den insamlade informationen med kompletterande information från register, samtal med den andre föräldern och ev. andra

Signs-of-Danger vs. Signs-of-Safety

Vårt arbete har hittills varit inriktat på att utveckla och pröva metoder för:

- Kartläggning av våld
- Insamling av underlag för att bedöma risken för fortsatt/förgrovat våld
- Att möjliggöra för barn från ca. 5 års ålder att beskriva sin situation avseende våld mellan föräldrarna och våld direkt mot barnet

Grad av struktur

Vår inriktning är att utveckla en metod för risk-/skyddsbedömning som är en balansgång mellan

Ostrukturerad informationsinhämtning – handläggaren baserar sin bedömning på svar i ett öppet samtal på de frågor som hen just då bedömer som mest väsentliga

Poängsatta svar på en helt styrd informationsinhämtning – handläggaren använder svaren på ett specificerat antal färdigformulerade frågor som underlag för sin bedömning om risken är över eller under ett visst gränsvärde

I vissa verksamheter är det viktigare att fråga än inom andra

20 – 50 % av barn och ungdomar som kommer till BUP hade bevittnat våld i hemmet (Hedtjärn, Hultmann & Broberg, 2009; Broberg m fl, 2011; Hultmann & Broberg, 2015).

Inom socialtjänsten (Familjerätten & IFO) varierar rapporteringen om IPV kraftigt från ca. 25 % till över 60 % (Broberg, m fl., 2011; 2015)

Risk-/skyddsintervjuer

- Avsedda att användas när ett barn lev/lever med våld utövat av en vuxen med omvårdnadsansvar förutsatt att:
- Barnet bor (alltid eller vx-vis), eller har umgänge med den vuxne som utövar/utövat våld
- Intervjun ska göra det möjligt att på ett strukturerat sätt få information från barn och en förälder rörande barnets situation för att bättre kunna
- Bedöma risken för fortsatt och/eller förgrovat våld mot förälder och/eller barn

29

Tar upp barnets relation till båda föräldrarna

- Föräldrar som är utsatta för våld av sin partner riskerar att själva utveckla mindre välfungerande föräldraskap.
- För att ge en så allsidig bild av barnets situation som möjligt är det därför angeläget att diskutera barnets relation till båda föräldrarna
- Vi lutar oss mot Barnkonventionens tre principer, barns rätt till: (1) resurser, (2) skydd och (3) delaktighet
- Genom att intervjua barnet på ett strukturerat sätt ökar vi barnets delaktighet och ger barnets röst en större "tyngd"

Intervju yngre barn (≈ 5 – 8 år)

Först en öppen fråga till barnet om våldet.

Sedan frågor om:

Våld mellan föräldrarna (ex. "Har pappa gjort mamma illa?").

Våld direkt mot barnet (ex. "Har mamma skrikit åt dig?").

Upplevd trygghet hos mamma och pappa.

Föräldrarnas bruk av alkohol Blir pappa full/konstig

Traumareaktioner (ex. "Får du otäcka bilder inne i huvudet när du tänker på händelsen?").

31

Intervju äldre barn (≈ 9 – 17 år)

Först en öppen fråga till barnet om våldet.

Sedan frågor om:

- Barnets kontakt (typ och mängd) med den som utövade våld
- Barnets involvering i våldet mellan föräldrarna
- Föräldrarnas användning av (hårdhänta) uppfostringsmetoder
- Upplevd trygghet hos mamma respektive pappa
- Vad som ger anledning till upplevd otrygghet/fara
- Hur barnet hanterar upplevd otrygghet/fara

Intervju boendeförälder (än så länge har intervjuer nästan enbart gjorts med isärboende föräldrar)

Först en öppen fråga till föräldern om våldet

Sedan frågor om:

- Föräldrarnas kontakt (typ och mängd) med den som utövade våld
- Förekomst av brottsmål eller juridiska tvister
- Barnets kontakt med umgängesföräldern – trygghet?
- Boendeföräldrarnas (hårdhänta) uppfostringsmetoder
- Farlighetsbedömning – boendeföräldrarnas skattning av den våldsutövande

33

Tidsåtgång

(inkl. ifyllande av frågeformulär)

Förälder 60 – 90 minuter, beroende på art och omfattning av våldet mot föräldern och barnet

Barn 9 – 17 år 40 – 60 minuter

Barn 5 – 8 år 15 – 30 minuter

Att intervju små barn om känsliga frågor

- Litet material (8 intervjuer) men det tyder på att:
 - barn kan hantera frågors ledande inslag men vissa frågekonstruktioner är problematiska.
 - barn tar initiativ som blir uppmärksammade och bemötta med undantaget "sluta intervju".
 - handläggare giltiggör i regel barns bedömande handlingar
 - text skiljer sig från tal på ett problematiskt sätt i de nedtecknade svaren – viktigt att spela in intervjuer.

35

FRÅGORS LEDANDE INSLAG

Nej men...

#3, 9-17 år

176 H: Har han kastat eller knuffat ner dig på golvet.
177 (0.3)
178 B: Nä men i sängen,

#4, 5-8 år

378 H: Brukar du bli arg när du tänker på de,
379 (0.6)
380 B: Ja blir lessen inte "arg".
381 (0.6)
382 H: Du blir lessen inte arg.

 Insatser & risk-skyddsbedömningar för våldsutsatta barn

Övergripande slutsatser

Inte någon av BUP mottagningarna har kommit igång med risk- och skyddsintervjuer. Även socialtjänstens IFO-enheter har haft stora svårigheter, trots att riskbedömning är ett uttalat uppdrag.

- **Acceptans:**
 - I något fall låg acceptans av rutinmässig kartläggning
 - Fokus på våld inte alltid en tillräcklig förutsättning; personalen måste se poängen med intervjuerna i förhållande till det egna uppdraget.
- **Resurser**
 - Hög personalomsättning bland handläggare och chefer
 - Extra medel eller utrymme i organisationen av andra skäl

37

 Insatser & risk-skyddsbedömningar för våldsutsatta barn

Övergripande...

- **Ledarskap**
 - Ledningens förmåga att upprätthålla förändringsarbetet. ("jag var med länge i att hjälpa till att dra i det hela" - "inget särskilt stöd")
- **Personalens förhållningssätt**
 - Ovana att arbeta så strukturerat
 - Ovana att arbeta så systematiskt med våld – förändringsprocessen en läroprocess kring våld i nära relationer
 - (vissa IFO: saknat adekvata stöd- och hjälpinsatser att hänvisa vidare till)

38

 Insatser & risk-skyddsbedömningar för våldsutsatta barn

Utbildning och ansvar för instrumenten

- **Utbildnings- och förvaltningsfrågan är central**
 - Samordnat nationellt stöd för implementering och upprätthållande av metoderna - Nationella kunskapscentret kan spela en viktig roll
 - Formulera en strategi för utbildning, handledning och fortbildning
 - Användandet av metoderna bör kopplas till utbildning och medföljande ackreditering/licensiering
 - Ta till vara specialkompetens som finns på olika lärosäten
 - Nationella kunskapscentret ger lärosäten i uppdrag att ge utbildning i såväl risk-skyddsintervjuer (rutinmässiga och fördjupande) som interventioner

39

 Insatser & risk-skyddsbedömningar för våldsutsatta barn

II: Insatstrappan

Strukturerad kartläggning för att ge varje barn rätt insats och förbättra samverkan mellan insatsnivåer
Karin Grip, Göteborgs Universitet

Interventioner för våldsutsatta barn

III: Införande och prövning av interventioner för våldsutsatta barn med gott vetenskapligt stöd i internationella studier

Kjerstin Almqvist
Karlstads Universitet

Helena Draxler
Karlstads Universitet

Petra Appell
Karlstads Universitet

Fredrik Hjärthag
Karlstads Universitet

Åsa Källström Cater
Örebro Universitet

Karin Grip
Göteborgs Universitet

Ulf Axberg
Göteborgs Universitet

